

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати експериментальної перевірки рівня сформованості творчих умінь образотворчого характеру дозволяють констатувати необхідність подальшого дослідження специфіки творчого процесу, що забезпечить формування необхідних умінь та розвиток структурованої особистості.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О.Л.Кононко – К.: Світлич, 2008. – 430с.
2. Богдаевская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д.Б.Богдаевская. – Ростов: Издательство Ростовского университета, 1983. – 176с.
3. Зимняя И.А. Педагогическая технология: [Учебник для вузов] / И.А.Зимняя. – [Изд. второе, доп., испр. и перераб.] – М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. – 384с.
4. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології [Монографія] / В.П.Андрущенко, С.О.Сисоева, Н.В.Гузій, Н.В.Кічук, В.Ф.Хомич, М.О.Лазарев, Л.О.Мільто, Р.Х.Вайнола /За ред. С.О.Сисоевої, Н.В.Гузій. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. – 183с.
5. Туріщева Л.В. Особливості роботи з обдарованими дітьми / Л.В.Туріщева. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 122, [б]с.: іл. – (Серія «Психологічна служба школи»).

Т.В.Сердюк

*Мелітопольський державний
промислово-економічний технікум*

ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО НАУКОВОГО АПАРАТУ З ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемам формування категоріального наукового апарату, який стосується організації інтерактивного навчання; пропонується тлумачення конструктів “інтерактивне навчання”, “інтерактивні технології”, “інтерактивні методи”.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні технології, інтерактивні методи.

В статті розглядається проблема формування категоріального наукового апарату, який має відношення до організації інтерактивного навчання, пропонується трактування конструктів “інтерактивне навчання”, “інтерактивні технології”, “інтерактивні методи”.

Ключевые слова: интерактивное обучение, интерактивные технологии, интерактивные методы.

Problem of forming of category scientific vehicle which relates by organization of the interactive teaching is described in this article. Interpretation of concepts

"interactive teaching", "interactive technologies", "interactive methods" is offered by author.

Keywords: interactive teaching, interactive technologies, interactive methods.

У рамках пошуків шляхів удосконалення вітчизняного освітнього процесу все більше уваги науковців і викладачів-практиків привертають теоретичні, педагогічні, соціальні аспекти використання в навчально-виховному процесі інтерактивних технологій.

Ідеї інтерактивних технологій не є новими ні для світової, ні для української педагогіки. Різні елементи навчання в процесі взаємодії слухачів з педагогом та один з одним зустрічаємо у педагогічних системах Дж.Дьюї, С.Френе, С.Петерсона. Активно технології інтерактивного навчання розроблялися дидактами США, які спиралися на ідеї Дж. Дьюї та експериментальну практику першої чверті ХХ ст.

У вітчизняній педагогіці ідеї групового навчання почали розробляти Н.К.Крупська, П.П.Блонський, А.С.Макаренко, О.С.Залужний. У своїх працях вони виокремили такі основні принципи групового навчання: постановка спільно значущої мети, співпраця, розподіл функцій, звітність перед групою за виконану роботу.

До використання елементів групового навчання зверталися В.О.Сухомлинський, Ш.А.Амонашвілі, В.Ф.Шаталов, Є.М.Ільїн та інші педагоги-новатори. Але, як зауважують О.І.Пометун та Л.В.Пироженко, застосування групових форм організації навчально-пізнавальної діяльності в авторитарній, репродуктивно-орієнтованій школі, в умовах нав'язування комбінованого уроку були винятком, а не правилом [5, с. 10].

Сучасна педагогічна наука і практика демонструє підвищений інтерес до питань організації навчання з використанням інтерактивних технологій. У наукових та науково-методичних працях Н.Г.Баліцької, К.О.Баханова, О.А.Біди, Г.П.Волошиної, О.В.Єльнікової, Г.І.Коберник, О.О.Коберника, Н.А.Коломієць, О.В.Коротаєвої, М.М.Окси, О.М.Пехоти, Л.В.Пироженко, Н.С.Побірченко, О.І.Пометун, Н.О.Суворової, П.В.Шевчука застосування інтерактивних технологій розглядається як один із засобів реалізації діяльнісного, особисто-орієнтованого підходів до навчання, відновлення соціалізуючої функції навчальних закладів.

Проте, незважаючи на активний інтерес фахівців до цієї проблеми, категоріальний науковий апарат, що стосується інтерактивного навчання залишається недостатньо відпрацьованим, про що свідчить використання різних за своєю дидактичною суттю термінів в наукових та методичних працях: "інтерактивне навчання"; "форми інтерактивного навчання", "інтерактивні технології", "інтерактивні методи", "інтерактивні техніки", "інтерактивні методики".

Відсутність чіткої визначеності категоріального апарату призводить до використання у деяких роботах різних за своєю суттю дидактичних понять "форми інтерактивного навчання", "інтерактивні технології", "інтерактивні методи" як синонімів. Тому при аналізі проблеми використання інтерактивних

технологій у навчально-виховному процесі уявляється необхідним продовжувати роботи щодо уточнення дефініцій основних понять та їх змістовного аспекту. Це зумовлює мету статті: подальше уточнення понятійного наукового апарату з організації інтерактивного навчання.

Поняття “інтерактивний” походить від англійського “interact” (“inter” – взаємний, “act” – діяти). Під інтерактивним навчанням науковці розуміють:

- таку організацію навчального процесу, яка характеризується постійною, активною взаємодією всіх учнів (студентів), рівнозначністю педагога і осіб, що навчаються, як суб’єктів навчання [5, с. 9];
- навчання, основою якої є взаємодія [8, с. 30];
- навчання, що відбувається в умовах активної взаємодії осіб, що навчаються [4, с. 8];
- навчання, яке побудоване на взаємодії осіб, що навчаються, з навчальним середовищем [2, с. 13; 6, с. 230], де центральним джерелом пізнання виступає досвід учасника навчання [2, с. 13].

Аналіз підходів щодо визначення поняття “інтерактивне навчання” дозволяє виокремити основну ознаку інтерактивного навчання – взаємодію, яка відбувається: а) в системі “педагог-учень”; б) в системі “учень-учень-педагог”; в) у системі “учень-навчальне середовище”.

На нашу думку, некоректним є визначення інтерактивного навчання як такого, що відбувається з урахуванням психології людських взаємин, оскільки вони а рїгогі знаходяться в основі будь-якої міжособистісної взаємодії. Вважаємо, що ті підходи, які основною ознакою інтерактивного навчання називають взаємодію між педагогом і особою, що навчається, призводять до тавтології, оскільки сама педагогічна категорія “навчання” трактується як організована взаємодія педагога й учнів, в основі якої знаходиться комунікативний механізм [1, с. 64; 3, с. 19].

Ми в своєму розумінні інтерактивного навчання виходимо з того, що кожний суб’єкт навчально-виховного процесу діє в певному навчальному середовищі, в якому він знаходить область досвіду, що опановується. Кожний компонент цього середовища виступає як джерело інформації, трансформація якої в елементи інструментальної сфери особистості відбувається шляхом самостійної мисленевої діяльності або продуктивної взаємодії з навчальним середовищем. Проте для досягнення певного результату така взаємодія має бути організованою та цілеспрямованою. Таким чином, під інтерактивним навчанням ми розуміємо пізнавальний розвиток особистості шляхом організованої, цілеспрямованої навчальної взаємодії суб’єкта з навчальним середовищем. На нашу думку, поняття “інтерактивне навчання” є досить широким і включає в себе навчання за допомогою виключно сучасних технічних засобів: комп’ютера, інтерактивної дошки та ін. Для позначення навчальної взаємодії, яка відбувається в навчальній аудиторії за участю викладача та студентів, ми пропонуємо використовувати конструкт “навчання з використанням інтерактивних технологій”.

При вивченні фахової літератури з проблематики використання інтерактивних технологій зустрічаємо застосування таких понятійних утворень, як "форми інтерактивного навчання" або "інтерактивні форми навчання". Г.С.Харханова [9] трактує інтерактивні форми навчання як систему правил організації взаємодії між суб'єктами навчального процесу у формі навчальних ігор, що призводить учнів до переживання ситуації успіху в навчальній діяльності. В.В. Ревенко під формами інтерактивного навчання розуміє "зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється в режимі діалогу" та відбувається у парній, груповій, кооперативній та колективній формах [6, с.230].

Масмо зауважити, що в дидактиці під формою навчання розуміють зовнішній бік організації навчання [3, с.108], основною ознакою якого виступає "рівень самостійності суб'єктів навчання при виконанні ними навчального плану та програм і використання контролю результатів" [1, с.123] та виокремлюють такі форми, як стаціонарне, вечірнє, заочне, дистанційне навчання та ін. Тому вважаємо некоректним використання такого терміну, як "інтерактивна форма навчання" та його варіацій.

Спираючись на трактування авторитетними українськими дидактами понять "техніка" і "методика", вважаємо дискусійним використання таких понять, як "інтерактивна техніка" та "інтерактивна методика". Під технікою в дидактиці розуміють "комплекс особистісних здатностей педагога, які актуалізуються спонтанно, мимовільно, на рівні звички, внутрішньої педагогічної культури, педагогічної інтуїції" [1, с.177]. Методика – це галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета.

Найбільш поширеним у фаховій літературі є використання термінів "інтерактивні методи" та "інтерактивні технології".

У цілому педагогічна технологія означає системну сукупність і алгоритм функціонування всіх методологічних, особистих, інструментальних засобів, що використовуються для досягнення запланованих цілей [5]. Системний підхід до аналізу сутності педагогічної технології дозволяє виокремити її горизонтальну структуру, яка складається з трьох аспектів: 1) науковий, відповідно до якого педагогічна технологія виступає як підсистема педагогічної науки, яка вивчає й розробляє цілі, зміст, методи навчання та проектує педагогічні процеси; 2) формально-описовий, який окреслює схему організації навчально-виховного процесу, визначає його основні компоненти (цілі, зміст, методики та засоби досягнення запланованих результатів); 3) процесуально-дієвий, тобто практичне здійснення технологічного процесу, забезпечення функціонування усіх методологічних, особистих, інструментальних засобів [7].

Найбільш поширеним у вітчизняній фаховій літературі є визначення інтерактивної технології, запропоноване О.І.Пометун: це такі технології, які унеможливають неучасть учнів (студентів) у процесі навчання, заснованому

на взаємодії його учасників [5, с.23]. На думку Н.С.Шолохової, інтерактивна технологія – це певна методична система, основу якої становлять активізаційні методи навчання [10, с.75]. Досить широке визначення інтерактивних технологій, побудоване на переліку їх основних ознак, пропонує В.В.Ревенко: сукупність технологій, які мають проблемно-пошуковий характер, складаються з окремих інтерактивних методів, засновані на взаємодії суб'єктів навчання з навчальним середовищем та базуються на особистісно-орієнтованому підході [6, с.231].

У своєму трактуванні ми виходимо з того, що інтерактивні технології належать до технологій дидактичних, об'єднуються загальною принциповою ознакою – навчальною взаємодією – та орієнтуються на заданий педагогічний результат. Тому під інтерактивними технологіями навчання ми розуміємо такі дидактичні технології, які характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб'єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем.

Вважаємо, що необхідно чітко розділяти інтерактивні технології та інтерактивні методи. Принципова різниця між технологіями та методами полягає в тому, що перші гарантують отримання запланованого результату та дозволяють проектувати майбутній навчальний процес. О.І.Пометун трактує інтерактивний метод як спосіб організації активної взаємодії учнів і вчителя з метою досягнення визначених дидактичних результатів [5, с.11]. У цілому ми підтримуємо визначення О.І.Пометун з таким уточненням: інтерактивний метод виступає як спосіб організації активної взаємодії суб'єкта навчання з навчальним середовищем з метою досягнення визначених дидактичних результатів та розглядаємо інтерактивні методи як необхідний компонент інтерактивних технологій. Саме система цілеспрямовано підібраних та використаних у навчально-виховному процесі інтерактивних методів складає ядро інтерактивних технологій.

Висновки. Фундаментальною ознакою інтерактивних технологій є навчальна взаємодія, яка розгортається між суб'єктом навчально-виховного процесу і виступає одночасно причиною і наслідком спільної діяльності. Внаслідок впливу суб'єктів педагогічної взаємодії один на одного, що зумовлено активністю кожного суб'єкта, його реакцією на дії інших суб'єктів, виникає інтерактивна взаємодія, тобто певне суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, що стимулює потреби учасників навчально-виховного процесу у самоактуалізації та самореалізації. Така спрямованість, у свою чергу, зумовлює наступні головні характеристики навчання з використанням інтерактивних технологій:

- діалогічність навчання як центральна характеристика гуманітарно-орієнтованої взаємодії між людьми;
- спрямованість на продуктивну, творчу діяльність;

- самостійний пошук студентами шляхів та варіантів рішення навчальних задач, що висувуються;
- активне відтворення знань, що були засвоєні раніше, у нових незнайомих умовах;
- розгляд інформації як інструменту щодо досягнення цілей навчання, а не його кінцевий результат.

Проблема визначеності категоріального апарату є загальною для педагогічної науки. Виходячи з позицій актуальності використання в навчально-виховному процесі інтерактивних технологій уявляється необхідним продовжувати теоретичну роботу щодо розробки загальноприйнятих трактувань понятійних конструктів, що мають відношення до інтерактивного навчання.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Дидактика / Володимир Іванович Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М.В.Кларин // Педагогика. – 2000. – №7. – С. 12-18.
3. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: [учебное пособие] / Лидия Валентиновна Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, ИВИ., 2000. – 170 с.
4. Побірченко Н. Интерактивне навчання в системі нових освітніх технологій / Н.Побірченко, Г.Кобернік // Початкова школа. – 2004. – №10. – С. 8-10.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – [за ред. О.І.Пометун]. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Ревенко В.В. До питання про суть та класифікацію інтерактивних технологій / В.В.Ревенко // Педагогіка вищої та середньої освіти: [збірник наукових праць] / гол. ред. – проф. Буряк В.К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – Вип. 21. – С. 228-234.
7. Селевко Г.К. Традиционная педагогическая технология и её гуманистическая модернизация / Г.К.Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 144 с. – (Серия “Энциклопедия образовательных технологий”)
8. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття / М.Скрипник // Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / [Упоряд. Л.Галіцина]. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – С. 30-43.
9. Харханова Г.С. Интерактивные методы обучения как средство формирования мотивации конфликта у школьников; автореф. дис. на соискан. науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика и история педагогики” / Г.С.Харханова. – Калининград, 1999. – 19 с.
10. Шолохова Н.С. Формування когнітивних умінь учнів 7-8 класів у процесі вивчення фізики за інтерактивними технологіями: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Шолохова Наталія Сергіївна. – К., 2008. – 248 с.